

Anita Račáková

Historia polonistyki na Uniwersytecie Macieja Béla w Bańskiej Bystrzycy

Postscriptum Polonistyczne nr 1(15), 105-111

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ANITA RAČÁKOVÁ
Univerzita Mateja Bela
Bańska Bystrzyca

Historia polonistyki na Uniwersytecie Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy

Polonistyka w Bańskiej Bystrzycy jest najmłodszą placówką polonistyczną na Słowacji, powstała w 1997 roku. Kierunek język polski i kultura otwarto najpierw w Katedrze Języków Słowiańskich Wydziału Filologicznego wraz z innymi językami słowiańskimi. Od września 2007 r., po połączeniu wydziałów, istniał on na Wydziale Nauk Humanistycznych (w 2014 roku zmieniono nazwę na Wydział Filozoficzny), współtworząc katedrę z rusycystyką.

Przez pierwsze dwa lata prowadzono tylko studia licencjackie. W 1999 r. po raz pierwszy otwarto pięcioletnie studia magisterskie język polski i kultura w kombinacji z innymi językami: angielskim, francuskim, niemieckim, rosyjskim, słowackim, a przez pewien czas z włoskim, serbskim i hiszpańskim. Liczba studentów wzrastała z każdym rokiem – z początkowych dwóch w 1997 r. do 21 w roku akademickim 2007/2008. Grupy polonistów przeciętnie liczyły około 10 studentów. Obecnie na obu stopniach studiów dziennych studiuje polonistykę w kombinacji z anglistyką, germanistyką, italianistyką, iberystyką, na samej polonistyce studiuje zaś 38 studentów. Od roku akademickiego 2009/2010 prowadzimy także studia eksternistyczne (na I roku studiów magisterskich studiują trzy studentki). Dotychczas nasz kierunek z tytułem magistra ukończyło około 90 osób. Natomiast prace doktorskie I stopnia (tzw. mały doktorat) obroniło trzech absolwentów.

Budowanie nowego kierunku studiów w warunkach transformacji społecznej nie było łatwe. Brakowało pomocy dydaktycznych, często zmieniała się kadra dydaktyczno-naukowa, dostosowywano treść programu nauczania do zapotrzebowania absolwentów i wymagań rynku. Na początku studia

miały charakter przede wszystkim filologiczny, mimo że polonistyce udzielono akredytacji translatorycznej. Ponad połowę programu stanowiła szeroko pojmowana wiedza teoretyczna z zakresu językoznawstwa, literaturoznawstwa, historii, realiów, komparatystyki i opanowania sprawności komunikacyjnych. Jednostki nauczania ukierunkowane translatorycznie, koncentrujące się na tłumaczeniu pisemnym i ustnym, były raczej dodatkiem. Sytuacja zmieniła się po wprowadzeniu zasad procesu bolońskiego, a zwłaszcza po „wielkiej akredytacji uczelni” na Słowacji. Konieczność podziału studiów na trzy stopnie stała się okazją do zmiany tradycyjnego modelu studiów polonistycznych i wprowadzenia szeregu przekształceń. Podstawowe pojęcia z teorii przekładoznawstwa, historii tej dziedziny nauki, historii przekładu artystycznego na Słowacji, opis systemu języka słowackiego oraz kultura języka słowackiego są wykładane w ramach zajęć kierunkowych wspólnych dla wszystkich studentów translatoryków na stopniu licencjackim, na którym opanowuje się również wiedzę merytoryczną z zakresu polonistyki i socjokultury. Uzyskują oni umiejętności w posługiwaniu się językiem polskim w różnych sytuacjach komunikacyjnych, w tym też w tłumaczeniu pisemnym wybranych gatunków tekstów specjalistycznych (użytkowych, reklamowych, urzędowych) i tłumaczeniu konsekutywnym. Stopień ten – filologiczno-kulturowo-translatoryczny – stanowi punkt wyjścia do nabywania pełnej kompetencji translatorycznej na stopniu magisterskim, na którym szczególnie nacisk kładzie się na praktyczne opanowanie procesów związanych z tłumaczeniem ustnym konsekutywnym i symultanicznym w realnych sytuacjach (symulacje, obowiązkowa praktyka zawodowa) oraz tłumaczeniem pisemnym tekstów ekonomicznych, prawnych, naukowych, jak również artystycznych. Prawie wszystkie ćwiczenia i seminaria poświęcone są więc opanowywaniu kompetencji tłumaczeniowej. Przedmioty *stricte* lingwistyczne są tylko trzy (lingwistyka tekstu, kultura języka polskiego i leksykografia), z historii literatury polskiej jeden (literatura polska w czasie globalizacji). Codzienna praktyka zawodowa i możliwości zatrudnienia absolwentów polonistyki dowodzą, że takie ukierunkowanie jest sensowne, ponieważ odzwierciedla wymagania rynku, a co za tym idzie, jest korzystne dla rozwoju i perspektywy utrzymania polonistyki w obecnych warunkach socjoekonomicznych, kiedy w całej Europie zamykane są tzw. małe kierunki, uznawane za niepotrzebne.

Przygotowywanie tłumaczy z języka polskiego na wysokim poziomie nie byłoby możliwe bez doświadczonej kadry nauczycielskiej. I tutaj muszę przyznać, że bez wsparcia ze strony polskich uczelni trudno byłoby w ostatnich latach realizować program nauczania, bowiem od 2005 roku stanowisko

koordynatorów programu język polski i kultura na naszej uczelni zajmują polscy profesorowie – prof. dr hab. Józef Kaś z Uniwersytetu Jagiellońskiego, od 2008 r. prof. dr hab. Urszula Żydek-Bednarczuk z Uniwersytetu Śląskiego i od 2012 r. prof. dr hab. Władysław Śliwiński z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wszyscy w ogromnej mierze przyczynili się do rozwoju polonistyki w Bańskiej Bystrzycy, dzieląc się swoją szeroką wiedzą i doświadczeniami naukowo-dydaktycznymi. Wnieśli też duży wkład w nawiązywanie kontaktów z zagranicznymi placówkami polonistycznymi i organizację wydarzeń naukowych na naszym uniwersytecie.

Pierwszymi pracownikami polonistyki w 1997 r. byli: prof. PhDr. M. Pančíková, CSc., Mgr. B. Suwara, PhD. i Mgr. V. Švec. W kolejnych latach kadra często się zmieniała, lecz powoli rozrosła się do siedmiu osób w letnim semestrze roku akademickiego 2006/2007, kiedy była najliczniejsza (prof. dr hab. J. Kaś, doc. PhDr. N. Kiseľová, CSc., Mgr. Račáková, PhD., Mgr. I. Kováčiková, Mgr. N. Ďurišová, Mgr. G. Gombalová – nasza absolwentka i Mgr. G. Olchowa, PhD. jako lektor). Po połączeniu wydziałów we wrześniu 2007 r. doszło do ograniczenia budżetu, przez co przerwano „tradycję” powiększania kadry z grona absolwentów naszej polonistyki, gdyż nie przedłużono umowy młodym pracownikom – PhDr. G. Slezákovej i Mgr. J. Černákowi. Obecnie na polonistyce pracują: prof. dr hab. Władysław Śliwiński, doc. Mgr. Gabriela Olchowa, PhD., Mgr. Anita Račáková, PhD. i lektor mgr Jakub Pacześniak. Pozwolę sobie przedstawić zakres działalności dydaktycznej i naukowej poszczególnych pracowników.

Prof. dr hab. W. Śliwiński jest koordynatorem programu język polski i kultura oraz gwarantem przedmiotów lingwistycznych. Prowadzi wykłady i seminaria z leksykologii, stylistyki, frazeologii, retoryki, tekstologii i kultury języka polskiego. Zajmuje się przede wszystkim kulturą współczesnego języka polskiego, językiem polskiej telewizji, konstrukcjami nominalnymi w języku artystycznym. Jest autorem lub współautorem sześciu monografii i podręcznika do nauki języka polskiego dla zaawansowanych – *A to Polska właśnie*.

Doc. Mgr. Gabriela Olchowa, PhD. w latach 2002–2007 pracowała w Katedrze Języków Słowiańskich jako lektor. W 2007 r. została zatrudniona na stanowisku starszego asystenta, od 2014 roku na stanowisku docenta. Prowadzi zajęcia z fonetyki i fonologii, morfologii, składni, leksykografii, historii i geografii Polski oraz socjokultury. W działalności naukowej skupia się na zagadnieniach socjokultury, ujmując je z punktu widzenia porównawczego słowacko-polskiego. Szczególną uwagę poświęca grzeczności i etykietce językowej, językowemu obrazowi świata, onomastyce (w przygotowaniu jest

Słowacko-polski słownik nazw geograficznych) i nauczaniu kompetencji socjokulturowej.

Mgr. Anita Račáková, PhD. z przerwami pracuje na polonistyce od 2000 r. na stanowisku starszego asystenta. Obecnie prowadzi wykłady ze wstępu do tłumaczenia specjalistycznego, ćwiczenia i seminarium z tłumaczenia pisemnego (pism urzędowych, tekstów dotyczących ruchu turystycznego, tekstów użytkowych, ekonomicznych, prawnych, naukowych), tłumaczenia ustnego konsekwentnego i symultanicznego oraz tłumaczenia konferencyjnego dla instytucji Unii Europejskiej. Zajmuje się dydaktyką tłumaczenia z języków pokrewnych, słowacko-polskim dialogiem międzykulturowym i badaniami porównawczymi nad kolokacjami w języku polskim i słowackim. Jest też aktywnym tłumaczem z języka polskiego (i na język polski).

Mgr. Jakub Pacześniak jest już szóstym lektorem języka polskiego na naszej uczelni (poprzednimi byli: dr Kazimierz Kaszper, prof. dr hab. J. Staszewski, Mgr. G. Olchowa, PhD, dr Sylwia Sojda, dr Justyna Cembrowska). Prowadzi praktyczne ćwiczenia językowe, a także wykłady i seminarium z literatury i kultury polskiej. Jako poeta i tłumacz wykorzystuje swoje doświadczenia także na seminariach z przekładu artystycznego. Poza nauczaniem do zakresu jego działalności należy organizacja różnego rodzaju imprez polonistycznych, spotkań z polskimi pisarzami i artystami, wycieczek, współpraca z polskimi fundacjami (np. Semper Polonia, Pomoc Polakom na Wschodzie), placówkami kulturalnymi i edukacyjnymi (Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Instytut Książki, Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie), które każdego roku wysyłają do nas niezbędne pozycje, pomoce dydaktyczne, podręczniki do nauczania języka polskiego jako obcego, dary książkowe wzbogacające bibliotekę polonistyczną.

Mimo że kadra dydaktyczno-naukowa jest nieliczna, polonistyka w Bańskiej Bystrzycy może się wykazać dosyć sporym dorobkiem naukowym. Na pierwszym miejscu należy wymienić międzynarodową konferencję naukową pt. *Nauczanie języków słowiańskich jako obcych w środowisku słowiańskim – stan obecny i perspektywy*, zorganizowaną w 2008 r. i poświęconą specyfice nauczania języków pokrewnych. Plon konferencji stanowi tom zbiorowy pod redakcją doc. Gabrieli Olchowej. W tym samym roku rozpoczęto tradycję międzynarodowych seminariów naukowych organizowanych z okazji polskiego Święta Niepodległości. Pierwsze odbyło się pod hasłem *Kultura, literatura i język w nauczaniu języka polskiego jako obcego*. Następne odbyły się w 2010 i 2012 r. Poświęcone zostały zagadnieniom kultury i języka oraz polsko-słowackiemu dialogowi międzykulturowemu. W kwietniu 2009 r. prof. dr hab. U. Żydek-Bednarczuk zorganizowała

w naszym ośrodku seminarium o reklamie, w którym uczestniczyli studenci kulturoznawstwa UŠ oraz pracownicy i studenci naszej polonistyki. Podczas spotkania omawiano językoznawcze i kulturowe aspekty reklam. W 2013 roku gościliśmy uczestników konferencji *Język w kulturze, kultura w języku*, współorganizowanej przez Stowarzyszenie „Bristol”.

Kolejnym przedsięwzięciem naukowym polonistyki jest publikacja serii wydawniczej „Język Polski i Kultura”. Publikacja jest głosem polonistów pracujących zarówno w kraju, jak i za granicą. Jej celem jest promocja języka i kultury polskiej na Słowacji i prowadzenie dyskusji naukowej umożliwiającej współpracę i wymianę polskich i słowackich doświadczeń. Do tej pory zostały wydane dwa tomy pod redakcją doc. G. Olchowej – w pierwszym podjęto problematykę dydaktyki języka polskiego jako obcego, w drugim autorzy skupili się na zagadnieniach dotyczących języka, literatury, kultury i mediów. Oprócz artykułów tworzących trzon poszczególnych numerów w każdym pojawia się dział recenzji, część poświęcona przekładowi i kronika, w której są przedstawione ważne wydarzenia naukowe i kulturalne z życia polonistyki.

W 2014 roku z inicjatywy pracowników tutejszej polonistyki został wydany tom studiów leksykalnych i gramatycznych pod tytułem *Słowiański dialog kulturowy. Studia leksykalne i gramatyczne*. Zagadnienia omawiane przez autorów z ośrodków polonistycznych w Krakowie, Rzeszowie, Ostrawie, Preszowie i Bańskiej Bystrzycy dotyczą różnych kierunków językoznawstwa rozwijanych w sąsiadujących państwach.

We współczesnym zglobalizowanym świecie nie można sobie wyobrazić postępu w nauce i kształceniu specjalistów w różnych dziedzinach działalności ludzkiej bez międzynarodowej współpracy i wymiany doświadczeń z zagranicą. Od początku więc staramy się dynamicznie rozwijać kontakty z polskimi uczelniami, jak również innymi ośrodkami polonistycznymi przynajmniej w Europie Środkowej. Wydział Filozoficzny i Uniwersytet Macieja Bela są sygnatariuszami dwustronnych umów z prawie 30 uniwersytetami i szkołami wyższymi w Polsce. Najściślej jednak współpracujemy z Uniwersytetem Rzeszowskim, Śląskim i Jagiellońskim. Co roku nasi pracownicy i studenci wyjeżdżają na staże do Katowic, Krakowa, Poznania, Lublina albo na polonistykę do Ostrawy. W Bańskiej Bystrzycy gościliśmy specjalistów z Uniwersytetu Śląskiego, Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, Uniwersytetu w Zielonej Górze, Uniwersytetu w Radomiu i innych. Trzykrotnie gościliśmy również studentów – słowacystów z Sosnowca (gdzie mieści się część Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego), którzy po raz pierwszy w swoim akademickim życiu mogli sprawdzić się na warszta-

tach z tłumaczenia konsekutywnego i symultanicznego prowadzonych w kabinach tłumaczeniowych. Oprócz tego nasi studenci regularnie pogłębiają swoją znajomość języka i kultury polskiej podczas szkół i kursów letnich. Co roku dzięki wsparciu rektora Uniwersytetu Śląskiego, prof. zw. dr. hab. Wiesława Banysia oraz dyrektora Szkoły Języka i Kultury Polskiej, prof. dr. hab. Jolanty Tambor, najlepsi studenci bezpłatnie uczestniczą w letniej szkole języka, literatury i kultury polskiej w Cieszynie.

Poza aspektem naukowym pracy na polonistyce w Bańskiej Bystrzycy bardzo istotny jest też aspekt pozauniwersytecki. Doc. Gabriela Olchowa jeszcze jako lektorka języka polskiego przyjęła w katedrze zasadę nauczania języka polskiego i poznawania szeroko pojętej polskiej kultury poprzez zetknięcie się z nią w realnych sytuacjach. Takie podejście przejęli też następnii lektorzy, dzięki czemu powstała bogata tradycja organizowania wycieczek do Polski – Opola, Wrocławia, Krakowa, Warszawy, Zakopanego itd., spotkań z wybitnymi osobistościami literatury i kultury polskiej (ale nie tylko) – Andrzejem Stasiukiem, Józefem Maruśiakiem, Wojciechem Kuczokiem, Kazimierą Szczuką, zwiedzania wystaw IPN i słuchania towarzyszących im wykładów (*Komunizm – La Belle Époque. Dekada lat siedemdziesiątych XX wieku w europejskich państwach bloku sowieckiego, W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944–1993*), wieczorów poetyckich – z Krzysztofem Lisowskim, Marcinem Baranem, Bohdanem Zadurą, Dariuszem Foksem, Wojciechem Wenclem, wieczorów w Filmowym Klubie Polonistów, warsztatów tłumaczeniowych z Józefem Maruśiakiem albo warsztatów z zakresu komunikacji werbalnej i niewerbalnej prowadzonych przez psychologów z Rzeszowa. Szerokim echem odbiły się wieczory i imprezy przygotowywane przez studentów pod opieką lektorów. Były to wystąpienia kabaretowe, bale polskie, andrzejki, śniadania wielkanocne, a przede wszystkim Wigilia – najważniejszy wieczór roku.

Trudno byłoby zorganizować większość tych imprez bez pomocy i wsparcia placówek wykazujących duże zainteresowanie sprawami polonistów w Bańskiej Bystrzycy. Najważniejszymi instytucjami wspierającymi od lat naszą polonistykę są Instytut Polski w Bratysławie oraz Ambasada RP wraz z Wydziałem Konsularnym. Ich przedstawiciele wspomagają nas, odwiedzają studentów i pracowników, spotykają się z władzami uczelni. Służą nie tylko radą, ale przyczyniają się także do organizacji wielu spotkań, biesiad literackich czy wykładów. Uwieńczeniem wzajemnej współpracy było powołanie w październiku 2012 r. Centrum Języka i Kultury Polskiej przy Katedrze Języków Słowiańskich Wydziału Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Macieja

Bela. Zadaniem Centrum jest popularyzacja polskiej kultury i języka na uniwersytecie, rozwijanie współpracy słowackich i polskich instytucji naukowych oraz kulturalnych (w tym z Biblioteką Naukową), organizacja spotkań z ludźmi kultury i nauki z Polski, prowadzenie badań w zakresie słowacko-polskiego dialogu międzykulturowego, wydawanie tomów „Język Polski i Kultura” oraz nawiązywanie kontaktów międzynarodowych. Powstanie Centrum uważamy za kolejny etap rozwoju polonistyki w Bańskiej Bystrzycy.

Education of Slovak translators of Polish language

The article concerns itself with a history of Polish Studies at Matej Bel University in Banská Bystrica. The author introduces some earlier and present academic members of the university staff, discusses Polish Studies curricula, and promotes the most important achievements of the employees, their research and cultural activities as well as their cooperation with various educational and cultural institutions in Slovakia and abroad.

Key words: Matej Bel University in Banská Bystrica, Polish studies, history, translation